

ความเชื่อในพิธีกรรม

ธีรวัฒน์ วงษ์ศักดิ์ *

มหาวิทยาลัยบูรพา
Burapha University

“ความเชื่อ” พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๒๕ (ราชบัณฑิตยสถาน, ๒๕๓๕, หน้า ๒๙๖) ได้ให้ความหมายไว้ว่า “เชื่อ” ก. เห็นตามด้วย มั่นใจ ไว้ใจ เชื่อหรือขายโดยติดค้างไว้ไม่ต้องชำระเงินทันที”

ชวัช ปุณโณทก (๒๕๓๖, หน้า ๓๕๐) ได้ให้ความหมายของ ความเชื่อ ไว้ว่า “ความเชื่อ คือการยอมรับอันเกิดอยู่ในจิตสำนึกของมนุษย์ต่อพลังอำนาจเหนือธรรมชาติที่เป็นผลดีหรือผลร้ายต่อมนุษย์นั้น ๆ หรือสังคมมนุษย์นั้น ๆ แม้ว่าพลังอำนาจเหนือธรรมชาติเหล่านั้นไม่สามารถที่จะพิสูจน์ได้ว่าเป็นความจริง แต่มนุษย์ในสังคมหนึ่งยอมรับและให้ความเคารพเกรงกลัว สิ่งเหล่านี้เรียกว่าความเชื่อ”

ฉะนั้นความเชื่อคือ การยอมรับ ความยึดมั่น ความเห็นตามด้วยความมั่นใจ ความไว้วางใจ บุคคลหรือสิ่งต่าง ๆ ทั้งที่มีตัวตนหรือไม่มีตัวตนในการกระทำ และเมื่อมนุษย์เกิดความเชื่อแล้วมักแสดงออกทางกายและวาจา เช่น เชื่อว่าทำบุญแล้วจะก่อให้เกิดความสุข จะทำบุญ เชื่อว่าถ้าจิ้งจอกทัก ไม่ให้ออกนอกบ้าน จะไม่ออกนอกบ้าน เป็นต้น

ความเชื่อจัดเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมไทยที่สืบทอดกันมาแต่โบราณ คนไทยมีความเชื่อในเรื่องต่าง ๆ ซึ่งความเชื่อส่วนใหญ่นั้นก็เพื่อก่อให้เกิดผลดีต่อบุคคล หรือครอบครัวหรือสังคม เมื่อประมวลความเชื่อของคนไทย อาจแบ่งออกได้เป็น ๑๒ ประเภท (มณี พยอมยงค์, ๒๕๓๖, หน้า ๙๔) ดังนี้คือ

๑. ความเชื่อเกี่ยวกับปรากฏการณ์ธรรมชาติ เช่น ถ้าท้องฟ้าสีแดง จะมีพายุ ซึ่งรุ่งกินน้ำแล้วนี้ว่าวัน ปีใดหนาวจัด ปีนั้นฝนจะดี เป็นต้น

๒. ความเชื่อเกี่ยวกับยากลางบ้าน เช่น ดอกแมกไม้ใช้หว่าน เมื่อดอกต้นฝรั่ง ห้มกินแก้ท้องร่วง คนมีประจำเดือน ห้ามกินน้ำมะพร้าว เป็นต้น

๓. ความเชื่อเกี่ยวกับโชคลาง เช่น จิ้งจกร้องทัก ไม่ให้ออกนอกบ้าน เขมนาคายจะได้ลาภ เขมนาคาจะเกิดดอยร้าย เป็นต้น

๔. ความเชื่อเกี่ยวกับฤกษ์ยาม นิมิต्त สัน เช่น สันว่าได้เทวหรือได้สรว้อย จะได้ลูก ปุถุเวียนให้ปลูกวันจันทร์ วันพุธ หรือวันพฤหัสบดี ทำการมงคล วันสุรทิน เป็นต้น

๕. ความเชื่อทางไสยศาสตร์ เช่น การลงอักขระคาถาตามตัว ข่ายให้ขี้ขี้ว ฟันของบรรพบุรุษ สามารถป้องกันภัยได้ เป็นต้น

๖. ความเชื่อเกี่ยวกับการทำมาหากิน และอาชีพ เช่น แม่ย่านางเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ประจำเรือต้องบูชา และห้ามเหยียบหัวเรือ ถ้าทำดีแม่ย่านางจะช่วยให้ทำมาค้าขึ้น เป็นต้น

๗. ความเชื่อเกี่ยวกับประเพณี เช่น หญิงท้องแก่ ห้ามไปงานศพ วันแต่งงานถ้ามีคนทะเลาะกัน หรือมีกนทำด้วยขามแคดถือว่าเป็นอัปมงคล เจ้าบ่าวเจ้าสาวจะอยู่กันไม่ฮึด เป็นต้น

๘. ความเชื่อเรื่องเคล็ดและการแก้เคล็ด เช่น ทำบุญด้วยเงินที่ขึ้นคันและลงท้ายด้วย ๘ เพื่อเอาเคล็ด

เรื่องเสียงวันท้าว – ท้าวหน้า เป็นต้น

๕. ความเชื่อเกี่ยวกับแรก ตวรรค์ชาติ ภาพ เช่น ให้คักบาศกร่วมขัน อะพบกันชาติหน้า ท้าวชาติ นี้ ชาติหน้าจะได้ขึ้นสวรรค์ เป็นต้น

๑๐. ความเชื่อเกี่ยวกับเลขดี เลขร้าย วันที่ วันร้าย เช่น ทำงานมงคลให้มันต์พระเลขดี มุ่งค้า ใหม่ให้มุ่งวันอาทิตย์ จันทร์ พุธ พฤหัสบดี และวัน ศุกร์ วันอังคาร วันเสาร์ห้ามมุ่งร้ายนัก เป็นต้น

๑๑. ความเชื่อเรื่องลักษณะของคนและสัตว์ เช่น คนช้วนอายุยืน คนมีไฟที่ปากพูดเก่ง แฉวขาว ขู เท้า ท้อง หลัง หางดำ ๘ แห่ง ผู้เลี้ยงกัวขายร่ำรวย เป็นเศรษฐี เป็นต้น

๑๒. ความเชื่อเกี่ยวกับครัวเรือน เช่น ห้าม นอนหันศีรษะไปทางทิศตะวันตกและทิศใต้ ห้าม กวาดบ้านกวาดกลางคืน ห้ามละหนัทย ให้อุปถัมภ์ ะยมไว้หน้าบ้าน เป็นต้น

ในตำราพิชัยสงครามนอกจากมีเนื้อหา ประกอบด้วยเรื่องเกี่ยวกับการทำสงคราม เช่น กฎ วิธีในการรบ การตั้งทัพ การเดินทัพ การอพยพ ทิศกติก เป็นต้น ในหนังสือเล่มนี้ยังมีเรื่องสำคัญอีก เรื่องหนึ่ง คือ ความเชื่อ ในตำราพิชัยสงครามนี้ ความเชื่อที่ปรากฏอาจจัดได้ตามประเภทที่แบ่งไว้ข้าง ดัน ดังนี้คือ

คำว่า “โชค” และ “ดวง” พจนานุกรม

ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๒๕ (ราช- บัณฑิตยสถาน, ๒๕๓๕, หน้า ๒๗๗, ๗๒๘) ได้ให้ ความหมายไว้ดังนี้

โชค น. สิ่งที่น่าผลมาให้โดยคาดหมายได้ ยาก เช่น โชคดี โชคร้าย มักนิยมใช้ในทางดี

ดวง น. เครื่องหมายที่ปรากฏให้เห็นอัน บอกร้ายหรือดี เช่น ดวงดี ดวงร้าย แต่มักนิยมใช้ใน ทางร้าย

ในตำราพิชัยสงครามความเชื่อประเภทนี้ เป็นไปในลักษณะที่เป็น “ดวง” ทั้งดีทั้งร้าย และดวงร้าย ความเชื่อที่เกี่ยวกับดวงที่กล่าวไว้ข้าง จัด เป็นประเภทได้ คือ ปรัชญาการณธรรมชาติ บุคคล สัตว์ สิ่งของ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

๑.๑ ปรัชญาการณธรรมชาติ

คำว่า “ปรัชญาการณ” หมายถึงการ คำแถลงออกมาให้เห็น (ราชบัณฑิตยสถาน, ๒๕๓๕, หน้า ๕๑๓) ดังนั้นปรัชญาการณธรรมชาติจึงหมายถึง การแถลงออกมาให้เห็นตามธรรมชาติ* ในตำรา พิชัยสงครามความเชื่อเกี่ยวกับดวงดี ดวงร้ายที่เป็น ปรัชญาการณธรรมชาติ ได้แก่

๑.๑.๑ ดวงดี เป็นปรัชญาการณ ธรรมชาติที่เกิดขึ้นแล้ว ให้ทำตามจะเกิดผลดี คือให้

* พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๒๕ ได้ให้ความหมายไว้ว่า ธรรมชาติ น. สิ่งที่เกิดขึ้นและเป็นอยู่ตาม ธรรมชาติของมัน. ภาพภูมิประเทศ (ราชบัณฑิตยสถาน, ๒๕๓๕, หน้า ๔๒๐.)

เร่งยกกองทัพ อะชนะข้าศึก ได้แก่

- เมฆลอยมาจากทิศเหนือ มิได้บังดวง

อาทิตย์ และลอยกลับไป

- เมฆลอยมาจากทิศตะวันตก มิได้บังดวง

อาทิตย์ และหายไปจากท้องฟ้า

- เมฆลอยมาจากทิศใต้และทิศเหนือ ปิดบัง

ดวงอาทิตย์

- เมฆลอยมาจากทิศตะวันออกไปสู่ทิศวัน

ตก ปิดบังดวงอาทิตย์

- เห็นเมฆเต็มท้องฟ้าอยู่ทางทิศหลังกองทัพ

- ได้ยินเสียงฟ้าร้องอยู่เบื้องหลังกองทัพ

ดังคำประพันธ์

...ฟ้าร้องเบื้องหลังได้ยิน มิ-

มิตรให้ภัย โยยิ่งเรื่องอุทธา เมฆเมฆ

เกือบนกคุ้มเวหา อีฟหลังโศภฯ ธง

ฉัตรพิพัฒน์อ้างผล ศัตรูพ่ายแพ้ภูผผล

เกิดวิชัยมงคล นิมิตรเลิศเรืองรอง...

...เมฆมาทักขิมทิศ อุดรปิด

อโณไทย อำริณ้องแสงระไรย ชั่วจะ

แก้อย่างสงกา...

...เมฆมาเสวยพรทิศ สนิท

ประจิมโคยวาว ภูคุ้มดวงพระสุริฉาน

บดอแสงให้ยกธง... (พิไชยสงคราม,

น.ป.ป., หน้า ๘)

๑.๑.๒ ตามร้าย คือปรากฏการณ์

ธรรมชาติที่เกิดขึ้นแล้ว ห้ามกระทำการใด ๆ ก็

ห้ามยกกองทัพ ด้ายทัพขณะเกิดดวงร้ายนี้ จะพ่าย
แพ้แก่ข้าศึก หรือเสียชีวิต ดังนี้คือ

- เมฆลอยเต็มท้องฟ้ามาจากทิศเหนือไปสู่

ทิศใต้ ปิดบังดวงอาทิตย์มิให้ส่องแสง

- เมฆลอยมาจากทิศตะวันตก ปิดบังดวง

อาทิตย์

- เมฆลอยมาจากทิศใต้และทิศเหนือ มิได้

ปิดบังดวงอาทิตย์

- เมฆลอยมาจากทิศตะวันออกไปสู่ทิศวัน

ตก มิได้ปิดบังดวงอาทิตย์ และลอยกลับไปที่ทิศวัน
ออก

- เมฆลอยมาเต็มท้องฟ้า เป็นหมู่ ๆ เป็นรูป

พระเมรุ

- ฟ้าร้อง ฝนฟ้าคะนองน้ำกองทัพ

ดังคำประพันธ์

...เมฆเมฆเกือบนมาปนหมู่

เป็นรูปเมรุ อย่ายกถูกชนันมรณ...

...ฟ้าร้องธมค้องปนหมู่ ทรง

หน้ามาสู่ คั่งนี้อย่าให้ยกพล...

...เมฆเกือบนทิมพร อุดร

ทิศอุ่มศรี ลงถึงทักขิมศรี เข้าคุ้ม

เกือบนพระสุริยณ ถ้ามแสงปฐูณแสง ไม่

แถมเงยยังม้วน อย่ายกพยุหพล จะ

พลันแก้อะเสียไรย...

...มีเมฆแตกเกือบนมา แต่ปรา-

จิมทิศไป บุรพคคุ้มรังษีไกร อย่านพ้อ

ยกพลวกร... (พิชัยสงคราม, ม.ป.ป.,
หน้า ๘, ๕)

๑.๒ บุคคล

ฉางดี ฉางร้าย ที่เกิดจากบุคคลนั้น
แสดงออกในรูปของกิริยาอาการ การกระทำ หรือ
สภาพต่าง ๆ ของบุคคล จำแนกเป็น

๑.๒.๑ ฉางดี เป็นการกระทำของ
บุคคลที่ก่อให้เกิดผลดีแก่กองทัพ ขณะที่เกิดฉางเช่น
นี้ให้รีบยกกองทัพไปจะได้รับชัยชนะ มีความสุข
ได้แก่

- ได้ยินเสียงแตร สังข์ นักร้อง กลอง พิณ
พาทย์ ขับรำ เสียงร้องเรียกเรือ

- คนเอาสิ่งของมาให้ (พูดความจริง)

- เห็นผู้หนึ่งประดับอาภรณ์ เห็นนักศรัย
พราหมณ์

ตั้งกำแพงกัน

...ได้ยินแตรสังข์นักร้องกลอง

ยกไปตามสวนอง ดุ๊กนั้นประเสริฐทุก
อัน สมณชีพราหมณ์พลชั้นนี้ ช่างมี
ความทัน ดุ๊กศิร่งให้ยกไป...

...ผู้คนเอาของมาให้ บอก
ความจริงไว้รับ ทักแต่ล้วนความดี ไป
เร็วเจริญ สวัสดิ์มีศรี เสาขุขุขุขุ
เกษมสนุกนันทนา ... (พิชัยสงคราม,
ม.ป.ป., หน้า ๘, ๕)

๑.๒.๒ ฉางร้าย เป็นการกระทำของ
บุคคลที่ก่อให้เกิดผลร้ายแก่กองทัพ ขณะที่เกิดฉาง
เช่นนี้ ถ้ายังไม่ฝ่าฝืนทำไปจะพ่ายแพ้แก่ข้าศึก ได้แก่

- ผู้คนเกิดฉางฉาววุ่นวาย

- เห็นคนคลอเคลียบุตร

- หมูคนทะเลาะวิวาทกัน

- เห็นคนนุ่งผ้าขาวกลายเป็นผ้าดำ ผ้าสี

เขียว ม่วง แดง ดำ

- เห็นคนไม่เขินกลัวสับสน เมาคั่ว

- เห็นคนโกนผม ถนบกเรือน คนบ้า เด็กตก

ใจวินาศ

- ได้ยินเสียงร้องไห้

ตั้งกำแพงกัน

...ผู้คนฉาว คลอเคลียบุตรวุ่น

วุ่นวาย เห็นคนนุ่งผ้าขาวกลายเป็นผ้าดำ
กลายเป็นผ้าดำ ผ้าเขียวกลายเป็นม่วงแดงดำ
นิมิตตังนี้มิดีจึงช้า เร่งทำตามคำ อัน

อ่าวอย่าไปโดยเดา เมาหัวเมาคั่วหาย

เงา... (พิชัยสงคราม, ม.ป.ป., หน้า ๘)

๑.๓ อัศว

ในตำราพิชัยสงครามอัศวที่ก่อให้เกิด
เกิดฉางร้าย ฉางดีนั้นมีทั้งอัศวเจ้าพวกแมลง อัศวสอง

เท้า สัตว์สี่เท้า และสัตว์ไม่มีเท้า ซึ่งเป็นทั้งประเภท
สัตว์บก สัตว์น้ำ สัตว์ปีก และสัตว์ครึ่งบกครึ่งน้ำ
ซึ่งสัตว์ต่าง ๆ นั้นได้แบ่งออกเป็นสองฝ่าย คือสัตว์
ฝ่ายขวา และสัตว์ฝ่ายซ้าย ดังนี้

สัตว์ฝ่ายขวา มี ๓๖ ชนิด ดังข้อความ

...นกยูง นกกระเรียน นก
ธาลิกา แตนกตุเหว้า นกขมิ้นขาว นก
ปักปิว นกกรัณทก นกเค้า นก
หัวขวาน เหยี่ยว นกเขา ถว แมง
กะรุน ผีเสื้อขาว นกเป็ดน้ำ นก
ดมิง วัวเพละ กวาง วัวเดือน เกลือ
โคร่ง เกล็ดแก้ว แมว สุนัขป่า
สุนัขขี้ขี้ กะต่าย หมี สุนัขจิ้ง
เหลียง พังพอน สิงโต กระรอก
จระเข้ เต่า จิ้งจก นกอินทรี นก
แร้ง สัตว์ที่มีฝ่ายขวา สามสิบหก
จำพวก... (พิชัยสงคราม, น.ป.ป.,
หน้า ๕๐-๕๑)

สัตว์ฝ่ายซ้าย มี ๓๐ ชนิด ดังข้อความ

...ทวนอกสัตว์ฝ่ายซ้าย
นกจิ้งจก นกเขารอก นก
กระเรียน นกยูง นกกระเรียน
นกยูง นกเขารอก นกกระเรียน
นกยูง นกเขารอก นกกระเรียน
นกยูง นกเขารอก นกกระเรียน

กระเด็นทะเลหนึ่ง นกคินทรีนทะเล
หนึ่ง นกเขาไฟหนึ่ง นกยางเอ้าหนึ่ง
กาน้ำหนึ่ง นกนางนวลหนึ่ง นกอินทรี
หนึ่ง นกไถ่หนึ่ง นกค้อยคิวิลหนึ่ง
นกกะเต็นหนึ่ง นกพิราบหนึ่ง สรรพ
สัตว์เหล่านี้ฝ่ายซ้ายยี่สิบเอ็ด ปุ เต้าทอง
อายุ เต้าตะมู นกเขาว นกเขา
อายุสาม นกเขาว เต้าชีม เต้านา
เต้าจ้าวพวงนกเขาว (พิชัยสงคราม,
น.ป.ป., หน้า ๕๑)

ดังที่ ดังรายชื่อที่เกิดมาจากสัตว์ฝ่ายขวา
และสัตว์ฝ่ายซ้ายดังกล่าวนี้ เป็นไปในลักษณะของ
การปรากฏให้เห็น ดังนี้

๑.๓.๑ ดังที่ การปรากฏของสัตว์ฝ่าย
ขวา และฝ่ายซ้ายในตำแหน่งและในเวลาต่าง ๆ กัน
ขณะที่เกิดมาเช่นนี้ให้เรียกกองทัพ จะได้ชัยชนะ มี
อายุ มีความสุข ได้สัตว์ ๒ เต้า ๔ เต้า ดังนี้คือ

- ถ้าสัตว์ฝ่ายขวามาปรากฏให้เห็นด้านซ้าย
สัตว์ฝ่ายซ้ายมาปรากฏให้เห็นด้านขวา
- ถ้าสัตว์ฝ่ายขวามาปรากฏให้เห็นยาม* ๒,
๔, ๕, ๖
- ถ้าสัตว์ฝ่ายซ้ายมาปรากฏให้เห็นในยาม ๑,
๓, ๖, ๗, ๘
- ถ้าสัตว์ฝ่ายขวามาปรากฏให้เห็นใน

* ยาม คือ ชื่อส่วนแห่งวัน ยามหนึ่งมี ๓ ชั่วโมง รวมกันวันหนึ่งมี ๘ ยาม (ราชบัณฑิตยสถาน, ๒๕๓๕, หน้า ๖๗๓)
ยามแรกเริ่มเวลา ๐๖.๐๐ - ๐๘.๐๐ น. เวียงอัคคิยเวลาไปจนถึงยามที่ ๘ เวลา ๐๓.๐๐ - ๐๕.๐๐ น.

ยาม ๒ และ ๕, ๖ และ ๔, ๗ และ ๘, ๙ และ ๔

- นกฝ่ายซ้ายบินไปเกาะต้นไม้ข้างขวา

- นกฝ่ายซ้ายบินมาหาปากงอทัพ

ดังข้อความ

...ถ้าสัตว์ฝ่ายขวามาสำแดงให้

เห็นฝ่ายซ้าย ถ้าสัตว์ฝ่ายซ้ายมาสำแดง

ให้เห็นฝ่ายขวา ท่านกล่าวว่่าดีนัก

ให้เร่งยวตราไปจะมีโชคช้านะแ...ถ้า

สัตว์ขวามาสำแดงให้เห็นในเพลา ๒ ว่า

ได้ความสุขแ...ถ้าสัตว์ฝ่ายขวามา

สำแดงในเพลา ๔ จะได้ทรัพย์แ

ถ้าสัตว์ขวามาสำแดงในเพลา ๕ จะได้

ได้ลาภมากนักแ...ถ้าสัตว์ซ้ายมา

สำแดงในเพลา ๖ จะได้ลาภอันดีแ

ถ้าสัตว์ซ้ายมาสำแดงในเพลา ๗ จะได้

ลาภแ...เมื่อถูกช้างซ้าย แลบินไปจับ

ต้นไม้ในหมู่ช้างขวามีลาภนักแ... ถ้า

นกบินไปบึ่งองหม้าไว้ คุณนั้นนำไป

ท่านให้เร่งรุดตามจะมีโชคช้านะแ

สีกน (ศิขมสงคราม, น.ป.ป., หน้า

๕๑, ๕๒, ๓๕)

๑.๓.๒. อาจร้าย การปรากฏของสัตว์

ฝ่ายขวา และฝ่ายซ้ายในตำแหน่งในเวลาต่างๆ กัน

เมื่อเกิดองลักษณ์ขณะนั้นไม่ควรรุดออกกองทัพ ถ้าฝ่ายไหนจะ

เกิดผลร้ายต่างๆ หรือเกิดทั้งผลดีและผลร้าย ดังมีคือ

- ถ้าสัตว์ฝ่ายขวามาปรากฏให้เห็นด้านขวา

สัตว์ฝ่ายซ้ายมาปรากฏให้เห็นด้านซ้าย

- ถ้าสัตว์ฝ่ายขวามาปรากฏให้เห็นในยาม ๑,

๓, ๗, ๘

- ถ้าสัตว์ฝ่ายซ้ายมาปรากฏให้เห็นในยาม ๒,

๔, ๕, ๖

- นกฝ่ายซ้ายบินไปเกาะปลายไม้ด้าน ไม้ผู้

ไม่ค่าย

- นกฝ่ายซ้ายบินมาเกาะปีกตะวันออกเฉียงใต้

ส่งเสียงร้องในท่ามกลางกองทัพ

ดังข้อความ

...ถ้าสัตว์ขวามาสำแดงให้เห็น

ในเพลาขวากล่าวว่าร้ายนักอ่าทั้ง

ยวตราแล...ถ้าสัตว์ฝ่ายซ้ายมาสำแดงให้

เห็นในเพลาซ้ายกล่าวว่าร้ายนักแล...อย่า

พึ่งยวตราแลมิดีแ...ถ้าสัตว์ฝ่ายขวามา

สำแดงให้เห็นในเพลา ๓ แลจะไป

สงครามก็ดี ทำทรัพย์ก็ดีว่าหาสวัสดิมิ

ได้...ถ้าสัตว์ฝ่ายซ้ายมาสำแดงในเพลา ๔

ว่าต้องจำ

จง ยวตราไปจะเสียทีละนั้ท่านแล

ถ้าสัตว์ฝ่ายขวามาสำแดงให้เห็นในเพลา

๕...ถ้าสัตว์ฝ่ายซ้าย

มาสำแดงในเพลา ๖ ว่าโรคจะเบียด

เบียดกันแล...ถ้าสัตว์ฝ่ายซ้ายมาสำแดง

ในเพลา ๗ ว่าสัตว์จะเบียดกันแล...มี

สกุณช้างซ้าย...ถ้าจับไม้ปลายตัวนกก็

ไม่ดูแลไม่ค้ายก็ดี มิติมีรายนักษะ ถ้า
บินมาแต่อาศรม ร้องเพลง ในรีฟดใช้
เป็นอาจนั้นบอกว่ามาศึกจะมารบรบแต่
กลางหมทรวงผล (พิไชยสงคราม,
ม.ป.ป., หน้า ๕๑, ๕๓)

นอกจากการปรากฏของสัตว์ฝ่ายขาว และ
สัตว์ฝ่ายซ้ายที่เป็นนางดี นางร้ายโดยเฉพาะเจาะจง
แล้ว การปรากฏของสัตว์ฝ่ายซ้ายในเวลาต่างๆ กัน
ยังมีลักษณะที่ก่อให้เกิดผลดี และผลร้ายแก่บุคคล
หรือครอบครัว ญาติมิตร สัตว์เลี้ยง ดังนี้คือ

- ถ้าสัตว์ฝ่ายซ้ายมาปรากฏในยาม ๑ และ ๔
คุณและโทษจะเกิดกับตัวเอง หรือบุตร ภรรยา

- ถ้าสัตว์ฝ่ายซ้ายมาปรากฏในยาม ๕ และ ๗
คุณและโทษเกิดกับญาติ บิดา มารดา

- ถ้าสัตว์ฝ่ายซ้ายมาปรากฏในยาม ๖ และ ๘
คุณและโทษเกิดกับมิตร

- ถ้าสัตว์ฝ่ายซ้ายมาปรากฏในยาม ๒ และ ๓
คุณและโทษเกิดกับชาย หญิง ช้าง ม้า วัว ควาย
คังข้อความ

...ถ้าสัตว์ซ้ายมาส่งดวงใน

เพลา ๑ ๔ คุณก็ดีโทษก็ดี ได้แก่ตัว

และบมีจะนั้นจะได้แก่บุตรภรรยาผล

ถ้าสัตว์มาส่งดวงในเพลา ๗ ๕ คุณก็ดี

โทษก็ดี จะได้แก่ญาติบิดามารดา ถ้า

สัตว์ซ้ายมาส่งดวงในเพลา ๘ ๖ คุณก็

ดีโทษก็ดี จะได้แก่มิตรสหายผล...

(พิไชยสงคราม, ม.ป.ป., หน้า ๕๒)

นางดี นางร้ายอีกประการหนึ่งของการ
ปรากฏของสัตว์ฝ่ายซ้ายที่ก่อให้เกิดคุณและโทษแก่คน
ในระยะเวลาต่างๆ กัน ดังนี้

- ถ้าสัตว์ฝ่ายซ้ายมาปรากฏในยาม ๑ คุณ
และโทษจะเกิดในวันหนึ่ง หรือเดือนหนึ่ง

- ถ้าสัตว์ฝ่ายซ้ายมาปรากฏในยาม ๗ คุณ
และโทษจะเกิดใน ๕ วัน หรือ ๕ เดือน

- ถ้าสัตว์ฝ่ายซ้ายมาปรากฏในยาม ๘ คุณ
และโทษจะเกิดใน ๔ วัน หรือ ๔ เดือน

- ถ้าสัตว์ฝ่ายซ้ายมาปรากฏในยาม ๓ คุณ
และโทษจะเกิดใน ๑๔ วัน

- ถ้าสัตว์ฝ่ายซ้ายมาปรากฏในยาม ๒ คุณ
และโทษจะเกิดใน ๗ วัน

- ถ้าสัตว์ฝ่ายซ้ายมาปรากฏในยาม ๖ คุณ
และโทษจะเกิดใน ๓ วัน

- ถ้าสัตว์ฝ่ายซ้ายมาปรากฏในยาม ๔ คุณ
และโทษจะเกิดใน ๘ วัน

คังข้อความ

...ถ้าสัตว์มาส่งดวงในเพลา ๗ จะ

ได้ในห้าวัน บมีห้าเดือน ถ้าสัตว์มาส่งดวง

ในเพลา ๘ จะได้ในสี่วัน บมีสี่เดือน ถ้า

สัตว์มาส่งดวงในเพลา ๓ จะได้ใน ๑๔ วัน

ถ้าสัตว์มาส่งดวงในเพลา ๒ จะได้ใน ๗ วัน

...พิไชยสงคราม, ม.ป.ป., หน้า ๕๓)

ความเชื่อเกี่ยวกับนางดี นางร้าย นอกจากที่

เกิดจากสัตว์ฝ่ายขวา และสัตว์ฝ่ายซ้ายแล้ว ในตำรา
พิไชยสงครามยังได้กล่าวถึงนางสี นางร้ายที่เกิดจาก
สัตว์อื่นๆ อีกด้วย ดังนี้คือ

ก. นางสี

- ไดอินเสียงนก

- เห็นวัวเทียมเกวียน

เมื่อเกิดนางสีทั้ง ๒ ประการนี้ ให้รีบยกทัพ
จะได้ชัยชนะ บรรดาทหารพร้อมกันจะได้ตามที่หวัง
ไว้ ดังข้อความ

...เห่นวัวเทียมเกวียน...ไดอิน

เสียงนก...ให้เร่งยกทัพไป ทหารถึง

อันใดบรรณาก็จะได้ดูจะดังความ

บรรณาทูกอันแถม ... (พิไชยสงคราม,

น.ป.ป., หน้า ๕๓)

ข. นางร้าย

- ไดอินเสียงโค กา ๑ นก ๑ ร้องในเวลา

กลางคืน

- กา ปลวก นกเอี้ยง นกค้ำ นกแดง จิกตีน

- เห็นวัวชนกัน

เมื่อเกิดนางร้ายเหล่านี้ มนุษย์จะเกิดภัยอันตราย

จะรบพุ่งกัน ยกกองทัพจะพ่ายแพ้ ดังข้อความ

...อันว่าโคแถมกา ร้องในราตรี

กลางคืน ตู้นกขแถมไก่ ร้องกระดาก

ในกลางคืน...คนจะเกิดภัยขมขื่น

ต่าง ๆ...

...อันว่ากาปลวกแถมนกเอี้ยง

อันว่านกค้ำแถมนกแดง ถูกประหารซึ่ง
กันและกัน...เป็นนิมิตรแห่งมนุษย์ทั้ง
หลาย จะยุทธรบพุ่งกัน...(พิไชย-
สงคราม, น.ป.ป., หน้า ๓๑-๓๒)

๑.๔ สิ่งของ

ในตำราพิไชยสงครามเรื่องความเชื่อ
เกี่ยวกับนางสี นางร้ายที่เกิดจากสิ่งของนั้น สิ่งของที่
ถือเป็นนางสี นางร้าย ส่วนใหญ่คือ สิ่งของที่ใช้ในกอง
ทัพ หรือสิ่งของทั่วไปที่คนไทยสมัยก่อนใช้ในชีวิตร
ประจำวัน ซึ่งมีทั้งที่เป็นของใช้ ของกิน เครื่องบูชา
แบ่งออกเป็นนางสี นางร้าย ดังนี้คือ

๑.๔.๑ นางสี เมื่อเกิดนางสีขึ้น ไม่ว่า
จะไปค้าขาย หรือยกกองทัพไปทำสงคราม หรือจะ
ไปที่ใด ๆ ก็ตาม ให้รีบไปทันที จะเกิดผลดี ได้รับชัย
ชนะ สมปรารถนาในสิ่งที่หวัง ดังข้อความ

...จะไปค้าก็ดี จะยกทัพไป

สงครามก็ดี จะไปแห่งใด ๆ ก็ดี...เห่น

ฉัตรเห่นธง...เห่นน้ำเต็มกระออม

เห่นข้าวหว เห่นดอกไม้ขาว...เห่น

พระพุทธรูป...ให้เร่งยกทัพไป ทหารถึง

อันใดบรรณาก็จะได้ดูจะดังความ

บรรณาทูกอันแถม (พิไชยสงคราม,

น.ป.ป., หน้า ๕๓)

๑.๔.๒ นางร้าย นางร้ายที่เกิดจากสิ่ง
ของ เมื่อเกิดขึ้น ห้ามยกทัพ ถ้ายกไปจะพ่ายแพ้ศัตรู

ดังข้อความ

...เห็นดอกไม้แดง เห็นกระ-
ออมเปล่า เห็นเกวียนหัก...ห้ามมิให้
ยatra มิได้หาประโยชน์ได้เลย (พิไชย
สงคราม, น.ป.ป., หน้า ๕๓)

๒. ความเชื่อเรื่องความฝัน

ความเชื่อเรื่องความฝันเป็นความเชื่อที่คนไทย
ส่วนใหญ่ยังเชื่อกันอยู่ซึ่งสืบเนื่องต่อมาตลอดนับแต่
อดีตจนถึงปัจจุบัน เราจะพบหลักฐานได้ดังที่ปรากฏ
ในวรรณคดีไทยเรื่องต่างๆ เช่น บทละครเรื่อง
รามเกียรติ์ เสนาเรื่องขุนช้างขุนแผน พระอภัยมณี
สังข์ทอง เป็นต้น รวมทั้งในตำราพิไชยสงครามซึ่งได้
กล่าวถึงความฝันต่างๆ รวมทั้งได้ทำนายความฝันเหล่านั้นไว้ด้วย กล่าวคือ ผู้ที่ฝันสิ่งใดเหล่านั้นจะมีอาภ
ได้ทรัพย์สินมั่งคั่ง มีความสุข ปราศจากความทุกข์ มี
ความเจริญก้าวหน้า มีอำนาจ ความฝันต่างๆ ดังคำ
ทำนายข้างต้นในพิไชยสงคราม มีดังนี้

- เห็นพระอินทร์ พระพรหม พระอาทิตย์
พระจันทร์ ดาว กบฏีร์ ราชนี แก้ว พระยานาค นก
โคอุสุภราช วาหณี กระต่าย ชะเชษฐ์ นกยูง งู ตัน
กลิ้งปทุมณี แก้วจันทร์แดง หงส์ทอง กิณรโหนป้า
- ได้ขึ้นปราสาท

- ได้กินอาวูร แค้นดิน น้ำนม น้ำผึ้ง น้ำ
อ้อย เม่น สุรา เนืองนุชย์

- ได้ขี่ช้าง ม้า โค ได้นั่งรถ นั่งเรือ
- ได้แต่งกายด้วยผ้า ประดับอาภรณ์ ร่วม
ฉัตรสีขาว

- ได้รง ทอง เด็กหญิง เทียนประทีป วิมาน
- ได้สูดกลิ่นหอมของดอกไม้
- ได้ข้ามแม่น้ำ มหาสมุทร
- ได้แตะต้องดอกบัวหลวง หนอน
- ได้เหาะไปในอากาศ และปาลายไม้ถูกหม

นวยของผู้หญิง

- ได้ประดับคอกระดี่ ดอกไม้อื่นๆ
- ได้รับประทานผลไม้ป่า
- ได้ไปในอากาศ และไปขึ้นครุฑหลาย
- ถ้าได้ของตนออกมากองเกลื่อนกลาด ถูก

ตัดศีรษะ เท้า มือ

- ได้อาบน้ำ
- ถูกของจำแลงไข่มุกรวน

ดังข้อความ

...ฝันว่าได้เห็นพระอินทร์

ได้เห็น พระพรหม ได้เห็นพระอาทิตย์
ได้เห็นพระจันทร์ แดดาว ได้ขึ้น
ปราสาท ที่ทั้งอาไศรย แลเห็นแก้วมอ
กระดี่ขี้ขี้ แลอรรมนหนวี...ได้กลิ่น
กินจักรอาวูร แลแผ่นดิน...ได้ขึ้น
ช้างเผือกช้างเนียม ม้ามรดกโลก ได้
เห็นพระยานาคแฉก แลโคอุสุภราช
แลราชสีห์ ได้กินซึ่งน้ำนมและน้ำผึ้งน้ำ

อ้อ... ได้กินเมนตสุรา แลเมื่อมุน
ได้มุ่งห่มประดับซึ่งอาภรณ์แต่ตัวแตรม
แลด้ตรัอันชาวรุ่งเรือง...แลผู้ฝันเพน
สุบินดังกล่าวมาทั้งนี้มีอาภรณ์มากแ...จะ
ได้ทรัพย์แลความสุขเจริญคุณ แลจะหา
จะปราศจากทุกข์โดยพยาธิ... จะทำ
การสำร็จความปรารถนาโดยอักษณ-
มมงคลสุบินอันพรรณนามานันแ (พิไชย
สงคราม, น.ป.ป., หน้า ๓๒-๓๔)

ความเชื่อเรื่องความฝันที่ปรากฏในตำรา
พิไชยสงครามคัมภีร์กล่าวมานั้นจะเห็นว่าในหนังสือ
ถ้าพวกท่านเคยฝันที่วางขาอยู่ในร้านหนังสือใน
ปัจจุบัน มีบางส่วนของการเชื่อที่เป็นไปในทาง
เดียวกับในตำราพิไชยสงคราม นอกจากนั้นเมื่อสอบ
ถามจากคนหลาย ๆ คนปรากฏว่ายังมีคนจำนวนมากมี
ความเชื่อเรื่องความฝันอยู่ ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่า
ความเชื่อเรื่องความฝันก็ยังเป็นส่วนหนึ่งของการ
ดำรงชีวิตของคนไทย และยังมีอิทธิพลต่อความคิด
การกระทำของคนในปัจจุบัน

๓. ความเชื่อเรื่องข้อห้ามและข้อปฏิบัติ

ความเชื่อเรื่องข้อห้ามและข้อปฏิบัตินี้เป็น
ความเชื่อที่มีอยู่ในทุกภาคของประเทศไทย เป็นความ
เชื่อที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษ และแตกต่างกันตาม

ลักษณะภูมิประเทศ วัฒนธรรมของท้องถิ่น ความ
เชื่อประเภทนี้ซึ่งที่ถูกห้ามมิให้กระทำ ถ้าทำไปจะไม่
ถูกต้อง ผิดคอกฎหรือระเบียบข้อบังคับของสังคม
ประชาชนในถิ่นต่าง ๆ จะเรียกความผิดนั้นต่าง ๆ กัน
ตามท้องถิ่น

ภาคเหนือ เรียกสิ่งที่ไม่ควรกระทำว่า “มุล
จิต” หากกระทำลงไปจะถูกขี้ด คือ สิ่งชั่วร้าย ไม่
ดี ละ “บ่” ถูกหลาน หมายถึง จะทำให้ลำบากวอด
วายแก่ลูกหลานในโน้นข้างหน้า

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เรียกสิ่งที่ไม่ควร
กระทำว่า “จะล้ง” หากทำลงไปจะถูก “ขวง” คือ
สิ่งชั่วร้าย

ภาคใต้ เรียกสิ่งที่ไม่ควรทำว่า “ต้องห้าม”
หากทำลงไปจะเป็นเสนียดจัญไร ไม่ดี

ภาคกลาง เรียกสิ่งที่ไม่ควรทำว่า “ผิด”
หากกระทำลงไปจะทำให้เดือดร้อนใจในภายหลัง เช่น
ผิดกฎ ผิดใจ ผิดอารีต (นณิ พยอมยงค์, ๒๕๓๖,
หน้า ๘๕)

ในตำราพิไชยสงครามกล่าวถึงข้อห้าม ข้อ
ปฏิบัติในการทำสงครามไว้ดังนี้

ข้อปฏิบัติ

เมื่อจะยกกองทัพไปทำสงครามให้ปฏิบัติดังนี้
- วันอาทิตย์ยกด้วยสีนาค ดือธนู วัณนำ
ใส่ศีรษะ ใส่เสียงปี ไก่ขันเป็นสัญญาณ เมื่อเคลื่อน
กองทัพให้ทหารโห่อาชัย

- วันจันทร์ล้างกายด้วยสีขาว ถือลาบ เขม
ให้นอนก่อน ไข่เสียงดนตรีเป็นสัญญาณยกกองทัพ

- วันอังคารแต่งกายด้วยสีชมพู ถือลาบ กิน
น้ำอ้อยก่อน ไข่เสียงสุนัขเห่า หอนเป็นสัญญาณยก
ทัพ

- วันพุธแต่งกายด้วยสีเขียวใบตอง ถือลาบ
กินอาหารก่อน ไข่เสียงแตรสังข์เป็นสัญญาณยกทัพ

- วันพฤหัสบดีแต่งกายด้วยสีหมอก ถือหอก
ให้กลั่นใจเอาเนืวกวาง นี้วหัวแม่มือหยิบขี้เถ้ากลางไฟ
เจิมหน้าผาก เห็นคิขปักนิ นกใหญ่เป็นสัญญาณยก
กองทัพ

- วันเสาร์ล้างกายด้วยสีดำ ถือสรรพาวุธ
ทำอาหารเชิงโกรธ เห็นกา นกดูเหว่า เป็นสัญญาณยก
ทัพ

- เมื่อจะไปรบให้ให้พระเมธธรณ์ อรินฐาน
ขอพร ให้วิบูลพระรัตนครัย บิคามารดา อาจารย์
ทองคำบิณฑิเลศจากลาจากอาวุธ

- ให้อาบน้ำ ถ้างทำก่อนนอน ตัดเล็บ ตัด
ผมให้ตัดวันจันทร์ พุธ ศุกร์ เสาร์ ให้สระผมวัน
อังคาร วันเสาร์ ให้เรียนวันพฤหัสบดี

- อุจฉาระ ปัสสาวะให้หันหน้าไปทิศตะวันตก
ทิศเหนือ

- หลังอุจฉาระให้อาบน้ำ ถ้าไม่อาบให้เอาน้ำ
ล้างหน้า ลูบตัว

- ถ้าอยู่บ้าน บนบก บนต้นไม้ อุจฉาระ
ลงน้ำได้

ตั้งข้อความต่อไปนี้

...วัน จันทร์ พักขน นาม
ประดับอาวุธขาว ถือลาบแผลเขม
นอนเสียก่อน เอาเสียงครีกลดครีปน
สฤณสังหาร เร่งบิกพลให้เอาไชย

ยาศราวันอังคารสีหนาม
ประดับอาวุธหริษภู ถือลาบกินน้ำ
อ้อยก่อน เอาเสียงสุนัขเห่า หอน
สฤณสังหาร เร่งบิกพลให้เอาไชย...

...ถ้าจะไปราชการ ให้อาบน้ำ
เสียก่อนแล้วจึงไป เมื่อจะนอนให้ถ้าง
หัวเสียก่อนจึงนอน ถ้าจะยกทัพ
ตัดเล็บมือเล็บเท้าให้ตัดวัน ๒ ๔ ๖
๘ ถ้าจะสระผมให้สระวัน ๓ ๕ ๗
ถ้าเรียนวิชาความรู้ให้เรียนวันพฤหัสบดี...
อนึ่งจะถ่ายมุศหนักเบา ให้บ้ายไป
ประจิมแผลอุดรจึงดี...(พิไชยสงคราม,
น.ป.ป., หน้า ๘๖, ๘๐)

ความเชื่อเกี่ยวกับข้อปฏิบัติในด้านการแต่ง
กาย สวมใส่เสื้อผ้าที่มีสีตามวันนั้น เราจะพบว่านอก
จากมีกล่าวไว้ในตำราพิไชยสงครามแล้ว ยังปรากฏ
ในวรรณกรรมไทยในสมัยต่อ ๆ มาอีกด้วย ดังเช่นใน
เรื่องสวัสดิรักษาของสุนทรภู่กวีในสมัยรัตนโกสินทร์
ตอนต้น วรรณกรรมเรื่องนี้แต่งขึ้นโดยมีจุดประสงค์
ให้เป็นคำสอนเรื่องวัตรปฏิบัติสำหรับผู้ชาย ในเรื่องมี

ข้อสั่งให้ทำและห้ามทำ โดยมีข้อชี้แจงบ่งโทษของ
การฝ่าฝืนไว้ว่า ถ้าละเว้นไม่ปฏิบัติจะเสื่อมสิ้นความ
เคารพนับถือของผู้อื่น จะมีอันตรายนานาประการ
เช่น เจ็บไข้ เป็นผดผุพอง จะต้องสาตราวุธ
เวทมนตร์คาถาเสื่อมไป หรืออาชุยน เป็นคั่น และ
คำสอนด้านการแต่งกายตามสีประจำวันนั้น ได้สอน
ไว้ว่า ในการทำศึกสงครามผู้ใดที่ปฏิบัติตามจะมีโชค
เป็นมงคลแก่ตัว มีอำนาจ อายุยืน ข้าศึกศัตรูจะเกรง
กลัว ดังคำสอน

หนึ่งขุนพัวทรงผดขรรค์
ให้มีครบเครื่องสรรพทั้งเจ็ดสี
วันอาทิตย์สิทธิ์โชคโมกข์ดี
เอาเครื่องสีแดงทรงเป็นมงคล
เครื่องวันจันทร์นั้นควรอันขาว
จะยืนยาวร่มเงาพนา
ตั้งทรงม่วงช่วงงามสีครามปน
เป็นมงคลขัณฑ์ขัณฑ์ขาววิ
เครื่องวันพุธสุดคือด้วยสีเสก
กับเหลืองแปดปนประดับสี
วันพฤหัสบดีเครื่องเขียวเหลืองดี
วันศุกร์นิมนต์หมอลอดอกสงคราม
วันเสาร์ทรงเครื่องคำจึงดำดึก
แสนประเสริฐเขียนศึกจะนิคม...

(สุนทรภู่, อ้างอิงใน พ.ณ ประมวลนิพนธ์, ๒๔๕๕,
หน้า ๔๖๗)

ในนวนิยายเรื่องสี่แผ่นดินตอนที่แม่พลอย

เข้าไปอยู่ในวัง มารดาของแม่พลอยสั่งสอนแม่พลอย
เกี่ยวกับระเบียบการแต่งกายของหญิงชาววัง เพื่อ
ความถูกต้อง สวยงาม ซึ่งคำสอนนั้นสัมพันธ์เกี่ยว
ข้องกับความเชื่อด้านการแต่งกายตามสีประจำวัน ดัง
เช่นที่ปรากฏในตำราพิไชยสงคราม และเรื่องสวัสดิ-
รักษา ดังนี้คือ

นี้สำหรับวันจันทร์ มุ่งเหลือง
อ่อน ห่มน้ำเงินอ่อน หรือจะห่ม
บานเย็นก็ได้ แต่ในวันจันทร์จะมุ่งสีนี้
น้ำเงินนวลทึบต้องห่มจำปาแดง...

วันอังคาร เมื่อธิดาต่อ วัน
อังคารมุ่งสีปูนหรือม่วงมีคมะปราง
แล้วห่มโศก หรือถ้ามุ่งโศกหรือเขียว
อ่อน ต้องห่มม่วงอ่อน วันพุธมุ่งสีขี้วัว
ได้ สีเหลืองก็ได้แล้วห่มจำปา วัน
พฤหัสบดีมุ่งเขียวใบไม้ห่มแดงเลือดนก
หรือมุ่งแสดห่มเขียวอ่อน วันศุกร์มุ่ง
น้ำเงินแก่ห่มเหลือง วันเสาร์มุ่งเม็ด
มะปรางห่มโศก หรือมุ่งผ้าลายพื้นม่วง
ก็ห่มโศกเหมือนกัน...วันอาทิตย์จะแต่ง
เหมือนวันพฤหัสบดีก็ได้ คือมุ่งเขียวห่ม
แดง หรือไม่ยังงั้นก็มุ่งผ้าลายพื้นสี
ฉิมจีหรือสีเดือดหนูแล้วห่มโศก (ม.ร.ว.
คึกฤทธิ์ ปราโมช, ๒๕๓๑, หน้า ๕๗)

เราจะเห็นว่าความเชื่อเรื่องการแต่งกายตามสี
ประจำวันนั้น ยังคงเป็นความเชื่อที่มีอิทธิพลต่อการ

ดำรงชีวิตของคนไทย แม้ในปัจจุบันคนไทยจำนวนไม่น้อยก็ยังคงเชื่อดิถีในเรื่องนี้อยู่ ในการดำเนินชีวิตประจำวันบางคนจะถือฤกษ์วันใส่เสื้อผ้า หรือเครื่องประดับตามสีประจำวันเมื่อออกจากบ้าน ไปทำงาน หรือไปในที่ใด ๆ ซึ่งอาจผิดแปลกไปบ้าง ไม่ตรงกับที่กล่าวไว้ในวรรณกรรมดังกล่าวข้างต้น เช่น วันจันทร์ นุ่งสีเหลือง วันอังคารใส่สีเขียว วันพุธสีเขียว เป็นต้น

ข้อห้าม

เมื่อจะยกกองทัพไปทำสงคราม ห้ามกระทำในสิ่งเหล่านี้

- ห้ามบุตร ภรรยา ทาส ตีหม้อข้าว หม้อแกงบนเรือน ตีคนบนเรือนให้เดือดกลบนเรือน คบมือ เล่นรำ

- ห้ามเอาผ้าห่มเช็ดหน้า ห้ามเอากระบวยกะลาเอาน้ำ ให้ล้างหน้าด้วยขัน

- อย่าฆ่าสัตว์ที่ต้องปีเกิด อาวุธจะสั้น

- อย่าถ่มน้ำลายลงที่ถ้ำคูหาภะระ

- เวลาอาบอย่าหันหน้าไปเหนือหน้า

- เมื่ออยู่ในน้ำห้ามดูถ้ำ ปล่อยถ้ำลงน้ำ ตั้งข้อความต่อไปนี้

...ถ้าจะไปณรงค์สงคราม ให้ห้ามลูกเมียข้าคนซึ่งอยู่ฝ่ายหลัง อย่าให้ตีมือเข้ามือแกงบนเรือน อย่าให้ตีคนบนเรือน ให้เดือดกลกับเรือน

อย่าให้คบมือ เล่นเต้นรำ...หนึ่งห้ามอย่าให้เอาผ้าห่มเช็ดหน้า อย่าให้ล้างหน้าด้วยกระบวยกะลา ให้ล้างหน้าด้วยขัน หนึ่งอย่าให้ฆ่าสัตว์ที่ต้องปีซึ่งเกิดนั้นจะตออายุ...อย่าให้ถ่มน้ำลายลงที่ถ้ำคูหาภะระ ถ้ำคูหาภะระจะหาสาธยายมิได้...ถ้าจะอาบน้ำต้องแห้วด้วยขาอย่าให้หันหน้าไปเหนือหน้า แต่เมื่อตัวจมอยู่ในน้ำ ห้ามอย่าให้ถ่มน้ำลายลงที่ถ้ำคูหาภะระ... (พิไชยสงคราม, น.ป.ป., หน้า ๕๐)

ความเชื่อเกี่ยวกับโชค ลาภ ความฝัน ข้อห้าม ข้อปฏิบัติที่ปรากฏในตำราพิไชยสงครามนี้ เราจะเห็นว่ามีความเชื่อบางประการที่เมื่อพิจารณาในแง่เหตุผลแล้วไม่มีเหตุผลในการให้กระทำ หรือมิให้กระทำ เช่น ถ้าเห็นแมงกอลออกมาจากทิศใด และทิศเหนือ ปิดบังดวงอาทิตย์ เห็นผู้หญิงประดับเครื่องประดับ เห็นกษัตริย์ พรหมณ์ ให้เร่งยกทัพ จะได้รับชัยชนะ แต่ถ้าเห็นคนทะเลาะวิวาทกัน คนคลอลูกศร ห้ามยกกองทัพ ถ้ายกไปจะพ่ายแพ้ เป็นต้น ความเชื่อเหล่านี้เมื่อพิจารณาแล้วจะเห็นว่าไม่มีเหตุผลในการให้กระทำ หรือห้ามกระทำเมื่อเกิดถึงเหล่านี้ให้เห็น แต่ก็มีบางประการที่เป็นความเชื่อที่มีเหตุผลในการกระทำ หรือไม่กระทำ เช่น จะไปทำงาน หรือไปทำการใด ๆ ให้วนน้ำก่อน

เมื่อจะเข้านอนให้ล้างเท้าก่อน เมื่ออยู่ในน้ำห้าม
อุจจาระ ปัสสาวะลงน้ำ ความเชื่อเหล่านี้พิจารณา
ในแง่สุขภาพลักษณะก็เพื่อให้รักษาความสะอาด มีสุข-
อนามัยที่ดี เป็นต้น

ความเชื่อในคำร่ำที่ไชยสงครามตั้งที่กล่าวมา
สะท้อนให้เห็นถึงสภาพสังคมในสมัยที่แต่งได้คืออย่าง
ชัดเจนว่า คนไทยในสมัยนั้นชีวิตมีความใกล้ชิดกับ
ธรรมชาติเป็นอย่างมาก ดังที่เห็นได้จากความเชื่อ
เกี่ยวกับโชค ดวง ดวงดี ดวงร้ายที่เกิดขึ้นไม่ว่าจะ
เป็นปรากฏการณ์ธรรมชาติ ชั่วชั่วเป็นสิ่งที่มิอยู่ เป็น
อยู่ในธรรมชาติทั้งสิ้น และในการดำรงชีวิตของคนใน
สมัยนั้นก็อาศัยธรรมชาติเป็นสำคัญ ดังเช่นความเชื่อ
เรื่องข้อห้าม ข้อปฏิบัติ กล่าวถึงการอาบในแม่น้ำ
ลำคลอง การใช้แม่น้ำ ลำคลองเป็นที่ถ่ายอุจจาระ
ปัสสาวะ ซึ่งแสดงถึงชีวิตที่ยังง่อนแง่น การดำรงชีวิต
แบบพื้นบ้าน อีกทั้งยังชี้ให้เห็นถึงการตั้งหลักแหล่งที่
อยู่อาศัยของคนไทยในอดีตที่ความนิยมตั้งบ้านเรือนอยู่
ตามริมแม่น้ำ ลำคลอง

นอกจากนั้นความเชื่อเกี่ยวกับโชค ดวง เรื่อง
ความฝัน ข้อห้าม ข้อปฏิบัติ เราจะเห็นว่ามิได้เป็น
ความเชื่อเฉพาะในการดำรงชีวิตเท่านั้น แต่ยังเป็น
ความเชื่อในการดำรงชีวิตตามปกติของคนทั่วไปด้วย
ดังเช่น ความเชื่อเรื่องความฝัน ฝันถึงสิ่งต่างๆ ดังที่
ได้กล่าวข้างต้น คำทำนายฝันมักเป็นการทำนายโดย

ทั่วๆ ไป กล่าวคือ มีลาภ มีความสุข ได้ทรัพย์
สมบัติ มีความเจริญก้าวหน้า มีอำนาจ ส่วนความ
เชื่อเรื่องข้อห้ามและข้อปฏิบัติ โดยเฉพาะที่เกี่ยวกับ
ข้อปฏิบัติ เช่น ถ้าจะไปในที่ใดๆ ให้อาบน้ำก่อน ให้
ล้างเท้าก่อนนอน ให้สระผมวันอังคาร วันเสาร์ ให้
เรียนวันพฤหัสบดี เป็นต้น ก็เป็นความเชื่อของคน
ทั่วไปในสังคมเช่นกัน

ความเชื่อเป็นคตินิยมของคนไทยที่สืบทอด
กันมาแต่โบราณจนถึงปัจจุบัน และในปัจจุบันก็ยัง
ปรากฏความเชื่อของคนไทยในเรื่องต่างๆ เช่น ความ
เชื่อเรื่องความฝัน โชคลาง ไสยศาสตร์ โหราศาสตร์
ข้อห้าม ข้อปฏิบัติ เป็นต้น ความเชื่อต่างๆ นั้นเป็น
สิ่งที่สังคมและสะท้อนให้เห็นถึงวัฒนธรรม ขนบ
ธรรมเนียมประเพณีไทย รวมทั้งวิถีชีวิตของคนไทย
นับแต่อดีตมาจนถึงปัจจุบัน นอกจากนั้นความเชื่อ
ยังเป็นสิ่งที่ใช้ควบคุมสังคม เป็นส่วนหนึ่งในการ
กำหนดพฤติกรรมของสังคม อีกทั้งยังเป็นสิ่งที่แสดง
ถึงภูมิปัญญาของคนไทยในอดีตที่คิดสร้างขึ้นจาก
สภาพสังคม สิ่งแวดล้อม ธรรมชาติ เพื่อให้เกิด
ความเป็นระเบียบเรียบร้อยในสังคม ซึ่งความเชื่อบาง
อย่างอาจมีความศักดิ์สิทธิ์เทียบเท่าหรือมากกว่า
กฎหมายของบ้านเมือง เพราะมีผลต่อความคิด จิตใจ
มีบทบาท มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของคนในสังคม

*****

รายการอ้างอิง

- ถึกฤทธิ์ ปราโมช, น.ร.ว. (๒๕๓๑). *สี่แผ่นดิน*. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์สยามรัฐ.
- ธวัช ปุณโณทก. (๒๕๓๖). ความเชื่อพื้นบ้านอันสัมพันธ์กับวิถีชีวิตในสังคมอีสาน. ใน *วัฒนธรรมพื้นบ้าน: ศติความเชื่อ*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ท. ณ ประมวญมารก. (๒๕๕๕). *ประวัติคำกลอนสุนทรภู่*. พระนคร: อักษรเจริญทัศน์.
- พิไชยสงคราม. (น.ป.ป.). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ปรีดเส.
- มณี พยอมยงค์. (๒๕๓๖). ความเชื่อของคนไทย. ใน *วัฒนธรรมพื้นบ้าน: ศติความเชื่อ*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (๒๕๓๕). *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๒๕*. พิมพ์ครั้งที่ ๖. กรุงเทพฯ: อักษรเจริญทัศน์.

*****